

Anholt

Da geologen Axel Jessen sidst i 1800-tallet undersøgte øens geologi, skrev han i sine optegnelser at: "Ørkenen er af et saa øde og trist Udseende, som man kun træffer det faa Steder her i Landet". Om det var øens isolerede beliggenhed, der havde påvirket ham, ved man næppe, men sikkert er det, at øens vidtstrakte klitlandskaber gjorde indtryk på ham.

Set med vore øjne synes Axel Jessens stemningsbeskrivelse ikke retfærdig. Anholt er geologisk set enestående i udseende og opbygning, og de landskabelige hovedtræk fortæller tydeligt om øens tilblivelse.

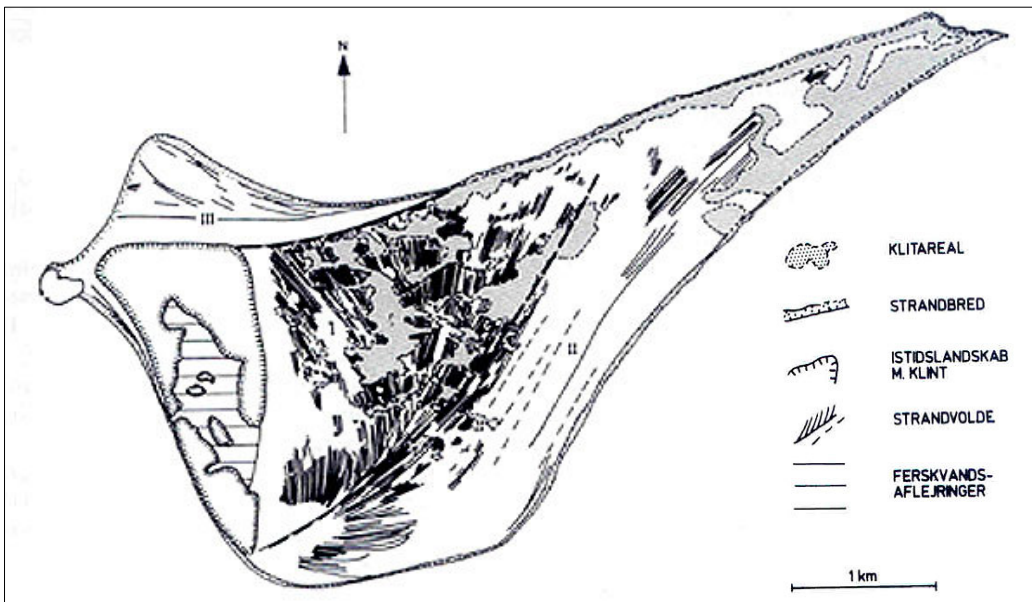
Ørkenen på Anholt. Foto: Ole Malling.

Anholts landskaber

Anholt kan opdeles i tre forskellige landskaber. Et istidslandskab dannet i løbet af Weichsel Istiden, et kystlandskab med strandvolde fra Stenalderen og et klitlandskab dannet i historisk tid.

Istidslandskabet er det ældste. Det optræder på øens vestlige del hvor Wilhelminelyst Plantage ligger og udgør forholdsmeæssigt den mindste del af øens samlede areal. Istidslandskabet præges af bakker i ca. 50 meters højde, der til alle sider afgrænses af næsten retlinede skrænter. Landskabets indre opbygning består fortrinsvis af smeltevandsaflejringer og moræneler. Det fremstår i dag som en mindre erosionsrest af et oprindeligt og langt større istidslandskab.

Centralt i istidslandskabet ses et lavt liggende dalstrøg. På baggrund af boringsoplysninger ved man, at området opbygges af skiftende lag der viser, at området i løbet af Stenalderen var dækket af havet. Lagene er således dannet efter istiden og afspejler en periode hvor øen karakteriseredes af betydelige niveauforandringer.

Landskabskort over Anholt. I vest findes istidslandskabet. Centralt deri, ses et dalsystem hvori der findes ferskvandsaflejringer (vandrette streger). Den øvrige del af øen er opbygget af havaflejringer og strandvolde der er dannet efter istiden. Mange steder er disse aflejringer dækket af flyvesand og klitter. I – III angiver den relative alder af de havskabte dannelser, hvor I er det tidligst dannede. Efter C. Christiansen, I: Geologisk Set – Det mellemste Jylland, Geografforlaget.

Strandvolde

Anholts nordligste del, Flakket. Foto: Ole Malling.

På et tidspunkt har Anholt hævet sig i takt med den efterfølgende landhævning, der omfattede hele Skandinavien. Herved blev områder, der tidligere var dækket af Stenalderhavet, tørlagt. Dette er årsagen til at langt hovedparten af Anholt opbygges af strandsand og – grus der tilmed er aflejret i imponerende strandvoldssystemer. De ses som mere eller mindre tydelige langstrakte grus- og stenrygge, der adskilles af sandede lavninger. Strandvoldene ligger i et bestemt mønster, der viser, hvor havet og bølgerne har lagt nyt land til øen i årtusinder. De ældste strandvolde er vokset ud fra det læ, der opstod bag ved istidslandskabet. Bølgerne sled materiale af på vestsiden af øen, fragtede småsten og grus med om på østsiden hvor det blev aflejret. Senere voksede der nye strandvolde på i sydlig og nordøstlig retning.

De yngste strandvoldssystemer findes omkring Flakket på øens nordside. Her mødes to havstrømme, der løber sydvest og nordøst om øen og opbygger et vinkelforland.

I dag vokser Anholt i nordøstlig retning. Strømmen fragter hele tiden materiale med sig og lægger det til ved Totten, og øen ændrer til stadighed udseende på dette sted. Sammenlignes gamle kort ses det tydeligt, at Totten har skiftet udseende ret ofte. Sidst i 1800-tallet var området langstrakt, men i midten af 1900-tallet begyndte der at ske en afbøjning mod syd, omtrent hvor fyret ligger i dag.

Totten, Anholts østligste spids. Foto: Ole Malling.

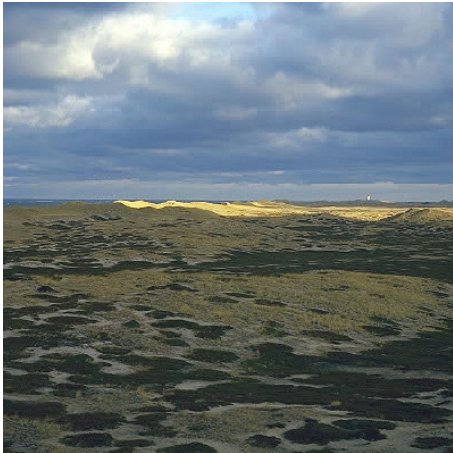
Ørkenen

Overalt er sandet blæst sammen i store klitter i det område, der kaldes Ørkenen. Oprindeligt var Ørkenen dækket af skov. Her var skovfyrren det dominerende træ, men allerede i oldtiden blev skovfyr fortrængt af egen i det øvrige Danmark. Med undtagelse af Anholt.

Her holdt den sig lige ind til beboerne i 1600-tallet fældede den. Man skulle bruge store mængder træ til tømmer, opvarmning og saltudvinding. Desuden krævede det daværende vippefyrtårn på Totten meget brændsel. Siden har græssende får forhindret området i at springe i skov igen.

Da skoven forsvandt, havde vinden frit spil på den sandede overflade og sandflugten forvandlede strandvoldssletten til et klitlandskab. Ørkenens klitter adskiller sig fra dem man ser andre steder i landet, idet disse betegnes som ægte indlandsklitter. Det betyder, at klitterne er dannet på stedet, og ikke som tilfældet er andre steder; at der er tale om forhenværende kystklitter som gradvist er

vandret bort fra deres oprindelige dannelsesmiljø. Klitterne er stedvist blæst sammen i en række langstrakte former der tydeligt afspejler den dominerende vindretning fra vest og sydvest.

Sandet i klitterne er desuden ret groft sammenlignet med tilsvarende flyvesandsaflejringer og er tilmed farvet brunligt rødt, fordi hvert enkelt sandkorn er belagt med jern i form af goethit og limonit samt til dels hæmatit. Ved øens sydøstlige kyst har man således kaldt et mindre klitområde for "De røde miles" på grund af sandets karakteristiske gulligt brune og rødlig nuancer.

Ørkenen på Anholt. Foto: Ole Malling.